

‘Onder de Boschboom’

Crimineel

Geschiedenis gaat altijd over koningen en andere heersers. Er is ook een ander verhaal: dat van gewone mensen. Bijvoorbeeld in Dataschurk: oude criminele informatie op de website van het Bossche Stadsarchief. Familieleden heb ik nog niet kunnen ontdekken in de procesdossiers van de toenmalige Schepenbank. De gegevens zijn interessant, verbijsterend, raadselachtig. Een paar voorbeelden, waarbij ik de achternamen (voluit geschreven in Dataschurk) vermeld met de begininitialiaal. Dat hoort zo met boeven.

Gev(a)ert H., 1570, glasschrijver. Veroordeeld vanwege ‘rebellie; verzet tegen overheid; ketterij’. Hij is een ‘oproerder en seditieus mensch’. Een ‘opruiend persoon’ dus, die als Lutheraan op de uitkijk staat bij zogenaamde hagepreken. En hij bezoekt ook nog diensten van de ‘nieuwe religie’ ook nog ook nog. Zo’n proces kan ik duiden: tot september 1629 waren de protestanten de klos en ná die tijd de katholieken.

Raadselachtig vind ik vooralsnog de grond tot veroordeling van Gerrit H. in 1598. Deze smid, woonachtig aan de Bossche Vughterdijk, had in de stadswal gegraven. Wat speelde er in 1598? Werd dat gespit beschouwd als een ondermijnende activiteit van de verdedigingswerken? Opzoeken.

Militair leed in 1610 rond Goijarts Peter G., soldatenknecht bij de ‘Compagnie Curassiers’. Was uit armoede gaan stelen om ‘een jonge dochter, die van hem bevrucht was, wat bij te staan’. Ik heb zelf minstens drie garnizoenssoldaten in mijn stamboom van moederskant staan.

Dan Lijsbeth H., 1654, 40 jaar en veroordeeld wegens zakkenrollerij. Een onverbeterlijk sujet, blijkt uit de ‘Opmerking’. ‘Recidivist, te Hamburg gezeseld en gebrandmerkt en te s-Hertogenbosch gevangen’. Die vent van d’r is van hetzelfde laken een pak ‘Gehuwd met Joost V., (alhier gevangen), een soldaat van Utrecht. Verdachte heeft 9 kinderen, waarvan 4 in leven. Te Hamburg wegens ontucht met een rijke getrouwde koopman opgepakt’. Hoe krijg je het bedacht.

Gerrit A., in 1656 veroordeeld wegens bedreiging en overspel. De ‘Opmerking’ ter afsluiting van het dossier laat zien dat hij eerder in Delft voor de mishandeling van zijn vrouw is verbannen naar Oost-Indië en via allerlei omzwervingen over Zaltbommel naar Den Bosch is gereisd. Een volhoudertje.

Jacob J., 1697, misdrijf zelfmoord door ophanging. Zijn straf: ‘het dode lichaam publiekelijk straffen anderen ten exempel’. Pedagogisch. Het dossier verwijst naar zijn vrouw Lijsbeth H., niet te verwarren met eerdergenoemde Lijsbeth. Kan zo in een crimi: zij zou hem ‘s ochtends vroeg aangetroffen hebben ‘hangend aan de hanebalken’ (casueel, gelet op haar achternaam). Maar het lijk is verdwenen. De stiefdochter ook. De vermiste dode zou ‘de duijvelsche bekoring ingressie gegeven’ hebben. Het dossier vermeldt: ‘Zelfmoord??’ Boeiend. Een geval voor CSI Den Bosch.

Andries van H., in 1739 veroordeeld wegens 'bordeelhouden; ontucht; incest'. Hij 'pleegt ontucht met Anna Catharina S., een voordochter van Maria, zijn echtgenote'. Moeder en dochter - plus nog twee anderen - zijn medeverdachten. Mooie familie.

Dan liever de volgende samenspanning binnen één gezin. Martijntje van I. laat in 1746 de gevangene Jean Nicolas de R. ontsnappen. Een geval van echte liefde, denk ik. En wie helpt haar bij deze misdaad? Cipier Johan van I., haar pa. Die ook gestraft wordt.

Anna, Catharina M. - 28 jaar en ongehuwd - in 1778 veroordeeld wegens incest. Na het sterven van haar moeder in 1776 houdt zij het met haar stiefvader. Uit hun 'vleselijke conversatie' komt een dochter voort, gedoopt op 10 februari 1778. Op het moment van de veroordeling blijkt zij voortvluchtig. Die vent, hebben ze die bij zijn lurven gepakt? Kijken bij Willem D. Jawel, die staat ook vermeld. En ook voortvluchtig. Samen weg? Ook hier echte liefde? Als het niet zo schrijnend was, zou ik zeggen, dat het leest als een thriller.

Meer weten <http://www.stadsarchief.nl/stamboomarchief/dataschurk/>

Harry van den Berselaar
bolduque.blogspot.com

Cultuurhistorische Vereniging De Boschboom biedt columnisten een podium om op persoonlijke titel onderwerpen die met de Bossche cultuur te maken hebben uit te diepen. Belangstellenden kunnen zich voor meer informatie wenden tot het secretariaat, telefoon: (073) 6446783 of www.boschboom.nl